

אהבה - כפר ילדים ונוער העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

כפר ילדים ונוער אהבה
העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

תוכנית מוגנות ועוצמה

פיתוח התוכנית:

דני אריאל – מנהל הפנימייה
דינה ביטס – רכזת השרות הטיפולי
טלי יפת – מנהלת בית ספר אהבה
עליזה סיטבון – רכזת הפנימייה
שרה פינקוביץ – רכזת מרכזיה חינוכית
ישראל רוזנבאום – פסיכולוג

איסוף, כתיבה ועריכה:

שרה פינקוביץ

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

נובמבר 2008

תוכן המסמך:

3	-	פתיחה – יואב אפלבוים
4	-	רקע
5	-	כפר ילדים ונוער אהבה
		סקירת ספרות
6	-	תופעת האלימות
7	-	פגיעות מיניות בקרב ילדים ובני נוער
9	-	העצמה ועוצמה
		תוכנית מוגנות
10	-	רציונל התוכנית ומטרותיה
13	-	וועדת המוגנות
14	-	נהלי סדר יום
16	-	עדכון הורים וצוותים משלימים
17	-	מיפוי לרמות מוגנות
19	-	איסוף נתונים מרכזי ואישי
20	-	מערך טיפולי מלווה
22	-	מערך בית ספרי מלווה
24	-	מעקב מחקרי אחר התוכנית
25	-	תוכנית עוצמה
		שאלוני תחושת מוגנות
27	-	שאלון תחושת מוגנות חניכים
33	-	שאלון תחושת מוגנות צוות
39	-	רשימת מקורות

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

נובמבר 2008

שלום לכולם,

תכנית המוגנות ב"אהבה" באה לענות על בעיה חמורה וצורך להתייחסות חינוכית וטיפולית בנקודה כאובה וקריטית במערכת התפקודית וההתפתחותית של ילדים המתחנכים ב"אהבה". לפני כ-6 שנים החלטנו להתמודד עם הבעיה והחלטה זו הובילה לפיתוח מיומנויות של צפייה, גילוי וחשיפה של מקרים רבים שנשאו אופי של פגיעה מינית לצד גילוי אלימות אחרים. באומץ רב החליטה הנהלת "אהבה" לא לוותר, לחשוף, להאיר, לטפל. שילמנו על כך מחיר יקר של הרמת גבות ושאלת שאלות עד כדי האשמה כלפינו ע"י גורמי מקצועיים יותר ומקצועיים פחות. נושא חוסר הביטחון ותחושת אי המוגנות צמחו יחד עם המיומנות העולה וגוברת של יכולת חשיפה וגילוי.

במרץ 2007 החלטנו לפתח תכנית של מוגנות שתתפרש על פני כל היממה. הרעיון של התכנית נהגה ע"י דני אריאל מנהל הפנימייה ופותח ע"י צוות החשיבה וההיגוי. אין ספק שתמיכה מקצועית רבה קיבלנו מתוכניות ההתמודדות של פגיעות מיניות שהונחו ע"י אשלים בשיתוף עם השרות לילד ונוער. השרות לילד ונוער במשרד הרווחה הצטרף לתמיכה מעשית בהקצאת עובדת סוציאלית לתגבור התכנית. משרד החינוך אישר גם הוא סייע בחצר בית הספר ותגבור הסיורים.

ההחלטה הנחושה בדבר הדרך להתמודדות וההליכה צעד אחר צעד בשיתוף פעולה מלא ומדהים של כל אנשי הכפר הביאו לפיתוח התכנית ולהפחתת האלימות ובמיוחד הפגיעות המניות כמעט עד כדי הכחדתן.

תודה לשותפים,

תודה על המאמצים,

ויישר כוח להמשך.

יואב אפלבוים

מנכ"ל "אהבה"

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

תוכנית מוגנות ועוצמה

רקע

תוכנית מוגנות ועוצמה הינה תוכנית התערבות והתמודדות מערכתית ליצירת אקלים חברתי מצמצם אלימות ומעודד הידברות המכוונת להתמודד עם תופעות של ניכור, הצקות, הטרדות ובריונות; להעלאת תחושת בטחון ומוגנות החניכים והצוות; ובנוסף, לראיית העוצמות והכוחות שיש בחניכים בצד חשיבות השמירה והפיקוח.

תוכנית המוגנות החלה לפעול בפנימיית אהבה במרץ 2007, אז נבנתה כתוכנית חרום להתמודדות עם מספרם הגואה של התקיפות המיניות בתוך הפנימייה. במשך כחודש ימים מצאנו עצמינו מתמודדים עם שלושה סיפורים לא פשוטים של פגיעות מיניות בין ילדים בפנימייה אשר כתוצאה מהם 3 חניכים בגילאי 13-15 נעצרו ועזבו את הפנימייה.

פנימיית אהבה נותנת מענה לחניכים בעלי בעיות רגשיות מורכבות, ומתמודדת לאורך שנים עם חניכים צעירים אשר נפגעו מינית בביתם ומשחזרים פגיעות אלה בפנימייה. בתחילת אותה שנה הוקמה בפנימייה קבוצה טיפולית ייחודית לילדים פוגעים מינית הנמצאים מתחת לגיל השיפוט הפלילי, קבוצה אשר נבנתה על פי עקרונות קבוצות שרות המבחן לנוער. הפגיעות המיניות שנחשפו בשלב זה של השנה נעשו בחלקן על ידי חניכים הלוקחים חלק בקבוצה.

בפנימייה נהוג לחשוף ארועים אלה ולא להסתירם, ולהעביר מסר ברור לשאר החניכים כי אנחנו במקום על מנת להקשיב ולסייע. מעבר לתחושת הזעזוע נדמה היה כי משהו בתחושת המוגנות בפנימייה מתערער, קודם כל אצל הצוות – איך ניתן להגן יותר, עד כמה אני יכול לפקח ולמנוע; ומכאן גם אצל החניכים. מעין תחושה כי קיימים מקומות פרוצים רבים משחשבונו, וכי המוגנות בכפר אינה מספקת.

כאקט של חרום הוחלט על תוכנית שתקרא תוכנית מוגנות, ומשמה כך מטרתה העיקרית – העלאת תחושת המוגנות הסובייקטיבית והאובייקטיבית של החניכים והצוות בכפר.

במהלך השנה וחצי האחרונות תוכנית זו השתנתה, התגבשה, התהוותה והתפתחה. חלק מייחודה הוא הראיה ההוליסטית ושיתוף הפעולה הרב צוותי המוביל כל מהלך בה.

בצד החלק המרכזי של התוכנית העוסק במוגנות החניכים, במיפוי וברמות שמירה ופיקוח - **מוגנות**, קיים חלק העוסק בהעצמת החניכים ובכוחות הטמונים בהם - **עוצמה**. על התוכנית ותחושת המוגנות בכפר מתנהל מעקב מחקרי הנעשה השנה בשיתוף פעולה עם אוניברסיטת בר אילן ופרופ' רמי בנבנישתי.

במסמך זה מוצגת **תוכנית מוגנות ועוצמה** על חלקיה השונים, החל מרציונל התוכנית, המעקב אחר יישום והשפעת התוכנית על התנהגות החניכים ותחושת המוגנות והביטחון בכפר, מדדים לקביעת רמת מוגנות החניכים, הסבר על תוכנית עוצמה המתלווה למוגנות. המסמך נפתח

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

בתיאוריות העוסקות באלימות, אלימות מינית ומוגנות ובהצגה והכרות עם כפר הילדים והנוער "אהבה".

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

כפר ילדים ונוער אהבה.

כפר ילדים ונוער "אהבה" נוסד לפני כ-90 שנה, בברלין, כפנימייה לילדים יהודים בראשותה של ביאטה ברגר. עם עליית היטלר לשלטון רכשה מנהלת הפנימייה אדמות בעמק זבולון ומשנת 1935 שוהה הפנימייה בכפר ביאליק.

ברבות השנים, השתנתה אוכלוסיית היעד בפנימיית "אהבה" מילדים ונערים שהגיעו דרך עליית הנוער לאוכלוסיית ילדים ובני נוער הבאים ממשפחות רב-בעייתיות ובעלות רקע סוציו-אקונומי נמוך. מזה כ-30 שנה מוגדרת הפנימייה כפנימייה טיפולית הנותנת מענה לכ-200 חניכים בגילאי 6-18, מאזור הצפון, המגיעים ממשפחות במצב סוציו-אקונומי נמוך ביותר, כאשר קיים כשל הורי בשל סיבות שונות (זנות, סמים, אלימות ועוד). החניכים מופנים בלעדית על ידי לשכות הרווחה העירוניות, וחלקם שוהים בפנימייה בחסות צו בית משפט. הילדים מאובחנים כבעלי פגיעות רגשיות קשות, הפרעות התנהגות, קשיי הסתגלות ולמידה. חלק גדול מהחניכים נמצא גם בטיפול פסיכיאטרי.

כיום כפר ילדים ונוער אהבה נותן מענה לילדים, נוער וצעירים בסיכון בשש מסגרות עיקריות:

- פנימיית אהבה - פנימייה טיפולית הפועלת במתכונת משפחתונית.
- משפחתוני יום טיפולים - מענה יומי טיפולי יחידי בארץ ל-30 ילדים ובני נוער.
- מסגרת פוסט אשפוזית - נותנת מענה לילדים ונוער כחלופת אשפוז פסיכיאטרי.
- בית ספר לחינוך מיוחד לילדים עם הפרעות התנהגות.
- מרכז החרום של אזור הצפון - מרכז הנותן מענה טיפולי אקוטי עם הוצאת ילד בחרום.
- פרויקט 18 פלוס - 4 דירות חמות לצעירים עד גיל 25 ללא עורף משפחתי.

בשנת 91 עברה הפנימייה לעבודה במסגרת משפחתונים כשכל משפחתון מונה כשלושה-עשר חניכים, בנים ובנות בטווח גילאים רחב, המקיימים יחד עם המדריכים אורח חיים המדמה משפחה. צוות המשפחתון מורכב מבני זוג נשואים, עם ילדיהם הביולוגיים, החיים בדירת שירות הצמודה למשפחתון. בפנימייה יש 15 משפחתונים, בהם 2 משפחתוני יום טיפולים ומתן מענה פוסט אשפוזי. כיום, מעל 75 אחוז מחניכי הפנימייה הם בנים, וכ-50 אחוזים מחניכי הפנימייה הם בגילאי 10-14. בפנימייה בית ספר לחינוך מיוחד הממוקם בשטח הפנימייה בו לומדים כ-100 מחניכי הפנימייה בגילאי 6-15 (שאר חניכי הפנימייה מפוזרים ב-23 בתי ספר שונים במחוז), בנוסף קיים בפנימייה מערך חינוכי בלתי פורמאלי רחב ביותר המספק מענה חינוכי העשרתי בשעות אחה"צ והערב על פי תחומי עניין ואו קבוצות גיל השווים. במערך העובדים בפנימייה 30 מדריכי משפחתונים, 5 מדריכות מחליפות, 20 מתנדבי שנת שרות, 10 עובדים סוציאליים, תרפיסטים רבים, 3 פסיכולוגים, פסיכיאטר, רכזת הדרכה, 3 רכזי בניין, רכזת תרבות, מנהלת מרכזיה חינוכית, אם בית מרכזית וצוות משלים רחב.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

תופעת האלימות בקרב ילדים ובני נוער.

תופעת האלימות והתוקפנות של ילדים ובני נוער במערכות החינוך והטיפול הולכת וגואה בשנים האחרונות, ואיתה סוגיות רבות העוסקות בתחום תוכניות המניעה והטיפול, תחושת מוגנות של החניכים והצוות, סמכות וגבולות ועוד. בעיה נוספת ההולכת ונחשפת יותר ויותר, אם כי במימדים קטנים בהרבה, היא בעית הפגיעות המיניות בקרב ילדים ובני נוער, בעיה הקיימת במימדים גדולים יותר בעבודה עם אוכלוסיית חניכים במסגרות חוץ ביתיות, ובפרט חניכים אשר נפגעו בעבר.

הן לתופעת האלימות והן לתופעת הפגיעות המיניות הסברים תיאורטיים רבים בצד תוכניות מגוונות שנוסו במקומות שונים, יחד עם זאת נדמה כי כל שנעשה אינו מספיק ואינו מותאם דיו לפנימייה טיפולית. בשל כך גובשה בפנימיית אהבה תוכנית מוגנות ייחודית.

האלימות היא תופעה מורכבת. המושג אלימות עוסק בתחום רחב של פעולות מזיקות הנעשות על ידי אדם אחר או יותר ופוגעות בפרט או בחברה. אלימות המתרחשת מדי יום, הכוללת מכות, התכתשויות, קללות, חרמות ועוד, ואף שאינה דרמטית, היא משאירה את עקבותיה בתודעתם של תלמידים, חניכים וצוות (הורוביץ, 2006). יש הטוענים כי התנהגות אלימה עלולה להתרחש בפנימיות יותר מאשר במסגרות אחרות בשל המבנה הארגוני שלהן. נטען גם כי במסגרת הפנימייתית עצמה יש שמץ של אלימות אשר נובע ממרכז הסמכות במוקד אחד ומזכיר חוויה טוטאליטרית שבביטוייה הקיצוני היא אלימה ביותר. עצם העובדה כי לחוסה הקטין אין אפשרויות בחירה חלופיות לפנימייה, יש בה משום כפייה. כמו כן נטען כי בפנימייה האלימות המילולית והפיזית הן בקרב החוסים עצמם והן בקרב הצוותים שכיחות יותר מאשר במסגרות אחרות שבהן קיימת יותר מעורבות וביקורת חיצונית. ביטויי האלימות בולטים יותר בפנימיות לילדים ולנוער עוברי חוק, המאכלסות קטינים בעלי קושי בניהול חיי חברה נורמטיביים. (אלק ווזנר ולובוכינסקי, 1995).

סביבה לא אלימה במוסד החינוכי או הטיפולי חיונית למוגנות פיזית, לבריאות נפשית, להתפתחות מוסרית, לתפקוד אקדמי ולרכישת מיומנויות וערכים של אזרחים במדינה דמוקרטית. יש להתייחס בשלילה לכל מגוון גילויי האלימות: פגיעות מילוליות ורגשיות, ישירות ועקיפות (למשל על ידי הטלת חרם), איומים, פגיעות פיזיות ברמות שונות, כולל "מכות בצחוק" ו"משחקי אלימות", הטרדה מינית ופגיעות הקשורות למגדר, לדת או למוצא. אין לקבל התנהגות אלימה כלגיטימית וכחלק טבעי ונסבל מתהליך ההתפתחותי של ילדים ובני נוער. התמודדות עם אלימות היא חלק

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

מהתמודדות עם התנהגויות סיכון ועם התנהגויות לא נורמטיביות אחרות, כגון: עישון, שימוש באלכוהול, שימוש בסמים ונהיגה מסוכנת (אסטור, בנבנישתי וחורי כסבארי, 2005)

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

פגיעות מיניות בקרב ילדים ובני נוער

התחום העוסק בפגיעה מינית בן קטינים הינו צעיר יחסית מבחינה מחקרית. ולמרות שקימות שיטות רבות לטיפול בקטינים הפוגעים מינית הביסוס המחקרי שלהן עדין מצומצם. לאורך ההיסטוריה מטפלים וחוקרים רבים הכחישו את יכולתם של ילדים להיות תוקפניים מבחינה מינית ולהתעלל מינית בילדים אחרים (Burton, Nesmith & Badten, 1997). הדבר אינו מפתיע בהתחשב ברתיעה של אנשי המקצוע ושל הציבור מסוגיית ההתעללות המינית בילדים. ניתן לומר שהקושי נובע גם מטאבו חברתי העוסק במין ובתוקפנות מינית בקרב ילדים בפרט.

עברייני מין אינו נולד כזה. התנהגויותיו המעורבות בתקיפה המינית הינן ביטוי מין לצרכים שאינם מיניים – הצורך בשליטה, בכוח ובביטויי תוקפנות. צרכים אלה עולים עקב תחושות של חוסר אונים, תסכול או חוסר שליטה שנחווים לפני ביצוע העבירה. ביצוע עבירת מין נותן תחושה של כוח ושליטה. מעגל זה, החוזר על עצמו, הופך את הצורך בביצוע עבירת מין לכפייתי ובעל אופי התמכרותי. כיום ברור שלא קיים גורם סיבתי אחד בלבד אלא צירוף של גורמים (אלדר וגור-בוסתנאי, 2001). המחקר האקדמי ודיווחים מהרשויות המתמודדות עם הטיפול בתופעה קושרים בין מספר סיבות עיקריות להפיכתו של הנער לפוגע מינית: טראומת ילדות – התעללות מינית, אלימות והזנחה; גורמים חברתיים – הסביבה החברתית, יכולות חברתיות, מיומנויות בין אישיות וקבוצת גיל השווים; גורמים משפחתיים והפרעות פסיכיאטריות. מה שמיחד את כל הילדים המגלים גילויי אלימות מינית הוא העובדה שהתנהגותם מעידה על מצוקה ועל זעקה לעזרה (ויסמן, 2001).

ע"פ הרן (1994) יש שלושה מקורות המניעים אדם לבצע עבירת מין, וקיים קשר בין שלושתם:

1. נתונים אישיותיים – גורמים פסיכולוגיים, ביולוגיים, חברתיים; כגון: טיפשות רגעית, אי-ידיעה וחוסר הבנה לגבי חומרת המעשה, יצר רע, סקרנות מינית, רמת ריסון נמוכה.
2. נתונים הקשורים לסיטואציה חברתית או פסיכולוגיות, שבה נמצא האדם בסמיכות זמן ומקום לביצוע העבירה. הימצאות בחברת הקורבן לבד, במקום מבודד, סיטואציה של משחק.
3. כוח – המשיכה של האובייקט לגבי אדם מסוים. היכרות קודמת עם הקורבן, משיכה כללית אליו, לחלק מגופו או ללבשו של הקורבן, גילו הרך של הקורבן, תמימות הקורבן.

עברייני מין מתבגרים נמצאו כבעלי מגוון הפרעות ובעיות ולאז דווקא כבעלי בעיה אחת המשותפת לכולם. חלק מההפרעות והבעיות האפשריות הן: הפרעות קשב, היפראקטיביות, אישיות אנטי-חברתית, נרקיסיסטיות, בעיות למידה, ניצול מיני או גופני בעברם ועוד (אופק, 2006). על פי טילמאן (1995), עברייני מין קטינים באים בעיקר מרקע בעייתי: קטינים אשר נפלו קורבן

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

להתעללות מינית; בנים במשפחות אשר בהם היתה התעללות מינית, מתוך הזדהות עם האב המתעלל יהפכו לפוגעים מינית; נערים שגדלו במערכת יחסים הורה-ילד שהתאפיינה מצד אחד בחסך רגשי ומצד שני היתה מינית; קטינים אשר סבלו מהתעללות פיזית חמורה ומחסך רגשי חמור. בניגוד לעברייני – מין בוגרים, יש לנערים צעירים סיכוי טוב להיגמל מן "הסטייה הזמנית", היות שסטייה זו אינה מגובשת עדיין ולא נוצר לגביה קיבעון. בגיל ההתבגרות המצב נמצא עדיין בהתהוות ואינו כרוני. בדרך – כלל, יש חרדות המהוות קרקע פורייה לטיפול. דפוסים סוטים אצל הנערים הינם פחות משרשים, ולכן קל יותר לסלקם. הם עדיין בודקים דפוסים שונים של סיפוק מיני ואינם מתמקדים בדפוס קבוע. כמו – כן, דפוס מחשבה של צעירים ניתנים ביתר קלות לשינוי, כי הצעירים פתוחים ללמידה חדשה ולקבלת מיומנויות והתנהגויות חברתיות. משום כך יש חשיבות רבה לשבירת הדפוס של "סטייה מינית" בתקופת ההתבגרות, לפני שהיא נעשית כרונית (הרן, 1994).

מאפיין מרכזי של עברייני המין המתבגרים הוא השימוש בהכחשה והפחתה. עברייני מין מתבגרים בדרך כלל מכחישים או מפחיתים את עבירות המין שביצעו וכך את הפגיעה שביצעו בקורבנותיהם. ההכחשה שוללת כל קשר בין המתבגר לעבירה ולקורבן, בעוד ההפחתה באה לידי ביטוי בשלושה אופנים: הפחתת הנזק שגרם המתבגר לקורבן, הפחתה בכמות העבירות המיניות שביצע המתבגר והפחתה במידת אחריותו של המתבגר על העבירות. עברייני המין מפתחים מנגנוני הגנה שתפקידם להפחית אשם ולהימנע מהתמודדות, בנוסף לכך, עברייני המין המתבגרים חשים בחוסר אמפתיה כלפי הקורבן, דבר המסייע בידם להמשיך בהתנהגותם העבריינית (שרזמן, מלין וגסנר, 1994). ממחקרים עולה כי ההכחשה אינה בלבדית רק לעברייני המין המתבגר עצמו, אלא מאפיינת גם משפחות רבות של עברייני מין מתבגרים, שבירת ההכחשה הזו הינה חיונית להצלחת הטיפול בעברייני המין המתבגר.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

העצמה ועוצמה.

העצמה היא תהליך שמשמעותו מעבר ממצב של חוסר אונים למצב של שליטה יחסית בחיים, בגורל ובסביבה. מעבר זה יכול להתבטא בשיפור תחושת היכולת לשלוט ובשיפור היכולות הממשיות להפעיל שליטה.

העצמה היא, אם כן, תהליך מעבר מן המצב הפסיבי למצב פעיל של יותר שליטה בחיים. הצורך בהעצמה הוא חלק מימוש האנושיות עצמה, עד כדי כך שנתן לומר, כי אדם חסר אונים בקשר לחייו ולסביבתו אינו מממש את הפוטנציאל האנושי הטמון בו. מכיוון שחוסר האונים מקורו בתהליכים חברתיים, המפעילים כשל העצמה כלפי אוכלוסיות שלמות, מבקש תהליך ההעצמה לאחד בתוכו תהליכי שינוי פרטניים עם תהליכי שינוי חברתיים בסביבת הפרט.

בכל אדם קיים פוטנציאל של עוצמה, שבנסיבות חיים תקינות שואף להגשמה. להיות אדם פירושו להיות מסוגל להפעיל השפעה ולחולל שינוי, ולכן ניתן לעזור לאנשים להפיק מתוכם העצמה, אך אין צורך להעניק להם העצמה או ליצור אותה עבורם.

העצמה פרטנית היא תהליך שינוי אישי, היכול להתרחש בגוון נסיבות ותנאים, אולם הוא בעל ערך חברתי מיוחד כאשר הוא מתגשם תוך השתתפות פעילה בתהליכי שינוי קולקטיביים של קבוצות וארגונים. אנשים בעלי רמת העצמה גבוהה מאופיינים במודעות ביקורתית, חשיבה עצמאית, אמונה ובטחון ביכולת העצמית ושיפור ביכולת לאיתור דרכים חדשות לביצוע משימות (סדן, 1996).

החלוקה בספרות מתייחסת לאבחנה בין העצמה **פרטנית** – תהליך בו הפרט מתפתח מבחינת קבלה עצמית, בטחון עצמי והיכולת לקבל החלטות, לפתור בעיות ולנהל את המטלות וההתמודדויות היומיומיות; והעצמה ברמת **הקהילה** – האופן בו הפרט מנסה להשפיע בקרב מעצבי מדיניות, על שיפור השרותים הנחוצים לכלל הקהילה, כמו גם הגברת השליטה של אנשים כקולקטיב על חייהם (סדן, 1997).

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

רציונל תוכנית מוגנות ועוצמה

תוכנית מוגנות ועוצמה הינה התערבות מערכתית ליצירת אקלים חברתי מצמצם אלימות ומעודד הידברות המכוונת להתמודד עם תופעות של ניכור, הצקות, הטרדות ובריונות; להעלאת תחושת בטחון ומוגנות החניכים והצוות; ובנוסף, לראיית העוצמות והכוחות שיש בחניכים בצד חשיבות השמירה והפיקוח.

על פי בנבנישתי (2006) **רציונל תוכנית** התמודדות עם אלימות צריך להתייחס לנקודות הבאות:

1. התמודדות עם אלימות היא משימה משותפת לכל חברי הקהילה, חיוני ליצור שיתופי פעולה בין כל הגורמים הרלוונטיים.
2. נוסף על תפקוד זה רצוי שבכל בית ספר תהיה ועדה מייצגת בתחום מניעת אלימות והתמודדות אתה.
3. פיתוח התנהגויות פרו-חברתיות וחיזוקן - פיתוח פעולות ותכנים חינוכיים המחזקים התנהגויות של עזרה לזולת ולחברה. בין היתר יודגשו תכניות של מחויבות אישית, השתתפות בפעילות חוגים ופרויקטים, חונכות והתנדבות. השתתפות והתמדה בתכניות אלו תזכה תלמידים בנקודות זכות ובזכות להשתתף בתכניות המיועדות לתת חיזוקים לתלמידים העושים מאמץ להתנהג בדרכים נורמטיביות.
4. קידום תחושות של שייכות והזדהות עם המוסד החינוכי - חניכים החשים שייכות, מזדהים עם מטרותיו ועם ערכיו, הם תלמידים שיימנעו מפעולות אלימות ומוונדלים. תלמידים המדגישים דחויים, לא רצויים ונכשלים, עלולים לפתח גישה תוקפנית, לא נורמטיבית ולא חברתית.
5. נוכחות מבוגרים, פיקוח והשגחה הם אמצעי מניעה יעילים ביותר, יש לפתח תוכנית מפורטת בנוגע לנוכחות מפקחת ומונעת של מבוגרים. התוכנית צריכה להתבסס בין היתר על מיפוי תקופתי של מקומות וזמנים המועדים למעשי אלימות.

הבטים נוספים עליהם מדבר בנבנישתי (2006) כרציונל לתוכנית התמודדות הם:

1. דאגה והתייחסות חינוכית וטיפולית לקורבן הפגיעה, כולל התייחסות לפגיעה הפיזית והרגשית והקניית דרכי התמודדות מתאימות במצבי סכסוך וקורבנות.
2. התייחסות חינוכית ומשמעותית להתנהגות של אחרים בעת הפגיעה. יש להציג דרישות להתנהגות נאותה ובצדן סנקציות של מי שאמנם אינם מעורבים ישירות כפוגעים, אך לא עמדו בציפיות באשר להתנהגות נאותה של מי שנכח בעת הפגיעה (bystander).
3. יצירת הזדמנויות לתלמידים לדווח (גם בצורה אנונימית) על מצוקה של תלמידים אחרים ופגיעה בהם. יש מקום לתוכנית חינוכית מלווה המבהירה את ההבדל בין "הלשנה" לבין מניעת פגיעה באחרים.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

4. פעולות מניעה והתמודדות עם אלימות צריכות להתייחס לכל מעשי האלימות בבית הספר, כולל "משחקי אלימות" הנעשים ב"צחוק" ובשיתוף פעולה בין תלמידים. עם זאת יש מקום להבחין בין מצבים של אלימות מתונה, אלימות קשה יותר ואלימות מסכנת במיוחד.
5. דרכי תגובה המתאימות להתנהגות אלימה, אשר יכללו עונשים המותאמים לעוצמת הנזק ולמידה שבה חוזרת על עצמה, וילוו בפעולות חינוכיות.
6. רשימה של התנהגויות אלימות מסכנות במיוחד.
7. כל תכנית התמודדות עם אלימות תתייחס לטיפול בתלמידים שהתנהגותם מסכנת במיוחד, חוזרת על עצמה ויוצרת פגיעה מתמשכת בזכות של חברי קהילת בית הספר לתחושה של מוגנות. לתלמידים אלו יוקצו משאבים מיוחדים לתמיכה.
8. תיעוד של אירועי אלימות ותוצאותיהם מהווים בסיס לתכנון מושכל של תכניות אישיות לתלמידים ותכניות ארגוניות הוליסטיות. תיעוד הוא גם חלק חשוב משמירה על כללי "ההליך ההוגן" בטיפול באלימות. הבניה נכונה של התיעוד מעקב אמין אחר התנהגות של תלמידים מסוימים ושל כלל התלמידים בבית הספר.

יעדי התוכנית:

- בניית אקלים חברתי היוצר תחושת שייכות ומוגנות לכל קהילת כפר הילדים ונוער אהבה – ילדים, נוער ומבוגרים.
- הפחתה מרבית של תופעות הצקה, הטרדה ובריונות בפנימייה.
- טיפול וחינוך בחניכים שפגעו או נפגעו בעבר או המועדים לכך
- פיתוח תוכניות ומענים להעצמת החניכים.

עקרונות התוכנית:

1. שותפות והסכמה לגבי הצורך בהפחתת אלימות והעמדת הנושא בסדר עדיפות גבוה.
2. מעורבות ואחריות של כל השותפים - צוות, חניכים, הורים, בית הספר גורמי קהילה - לשם קיום תהליך חינוכי מערכתי ארוך טווח.
3. קביעת נורמות להתנהגות מקובלת וגבולות ברורים להתנהגות לא רצויה.
4. מתן חיזוקים להתנהגות רצויה, קביעת סנקציות הולמות להתנהגות לא רצויה והפעלתן הלכה למעשה.
5. קביעת מסרים אחידים ועקביות בהעברתם.
6. טיפוח מערכת יחסים חמה ואכפתית בין באי הפנימייה, תוך יצירת ערוצי תקשורת פתוחים ותומכים.
7. טיפול בקורבנות ובתוקפים ושיתוף הוריהם.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

ייחודיות התוכנית

- התוכנית נבנתה והותאמה לצרכים של אוכלוסיית הילדים והנוער בכפר ילדים ונוער אהבה ולאופי חיי הכפר.
- פיתוח התוכנית דרש עבודת צוות בין-תחומי : לגיבוש תכנים ותוכניות הכשרה והשתלמויות ; לגיבוש דרכי פעולה שיהוו תשתית לעבודה מתמשכת ועקבית כחלק מאורח החיים בכפר.
- התוכנית שמה דגש על ראית העוצמות הטמונים בילד בצד הצורך בפיקוח ושמירה, ועל העצמת החניכים בצד חשיבות הטיפול והמיפוי.
- התוכנית מאפשרת לחניך להתנסות בתהליכי סינגור עצמי ופועלת בשקיפות מול החניך.
- בתוכנית היבטים מדידים והיא משלבת תהליכי הערכה ובקרה מחקרניים.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

וועדת המוגנות

תפקידה של וועדת המוגנות הוא לעקוב, לפקח ולתת מענה חינוכי ומשמעתי בנושא דרוג חניכים ברמות מוגנות שונות. תפקידה העיקרי של הוועדה הוא להוריד ולהעלות חניך רמת מוגנות, זאת בהתאם למצב בשטח ולחוות דעת אנשי הטיפול והחינוך. בכוחה של הוועדה לשמש כלי חינוכי מעצים המעודד חניכים לעשות מאמץ ולהתקדם.

1. אחת לחודש בימי חמישי בתאריכים קבועים תתכנס ועדה אשר תדון במעבר החניכים בין הרמות (הן כלפי מטה והן כלפי מעלה).

הוועדה כמגיבה – תדון בחניכים אשר הוגשו לגביהם בקשות.

הוועדה כיוזמת – בכל חודש תזמן הוועדה 2-3 חניכים כאקט חינוכי מעורר ומעצים לחניכים ולצוות. (יוזמת הוועדה אינה מסירה אחריות מצוות המשפחתון אלא מהווה כלי חינוכי נוסף במערך הפנימייה)

2. **הגשת בקשה** – ניתן להגיש בקשה לכל חניך אחת לחודשיים על גבי טופס המיועד לכך. הבקשה תוגש ע"י המדריך או החניך בעצמו. הבקשה חייבת להיות מלווה בהמלצות עו"ס, רכז ומורה.

3. **החלטות הוועדה** ימסרו באופן אישי לחניך ולמדריך ע"י הוועדה ויפורסמו לצוותים בכתב. בהתאם לרמת המוגנות שנקבעה, תיקבע לחניך תוכנית מוגנות אישית על ידי הצוות (מדריך, עו"ס, ב"ס, ורכז)

4. **חניכים חדשים** ידורגו באופן אוטומטי ברמת מוגנות 3 לפחות, וזאת עד להכרותנו עם החניך והערכת רמת המוגנות לה הוא זקוק בפועל. חניך חדש אשר ידוע על רקע פגיעות מיניות או על התנהגות אלימה בעברו, ניתן יהיה לדרגו ברמה ארבע. רמת המוגנות של חניך חדש תוכל להיבחן ע"י הוועדה כחודש לאחר קליטתו.

5. **מעבר חירום** לרמה גבוהה יותר בעקבות אירוע חריג יוכל להעשות ע"י רכז הבניין במיידיות וללא וועדה. על הרכז להעביר דו"ח בכתב לוועדה ולעדכן את כל הגורמים המטפלים על העלאת רמה.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

נהלי סדר יום ותפקיד הרכז התורן

מטרת סדר היום היא למנוע זמנים ומקומות "לא משויכים" (המושג מתייחס לאזורים ושטחים אשר אינם מזוהים ומוגדרים כשייכים לחצר וגלויים, דבר המייצר תחושת הפקרות במקום. לדוגמא, פינות כגון מאחורי מבנה התחזוקה) בהם החניכים מרגישים כי קיימת פריצות או לחילופין בהם יש חלון הזדמנויות למעשים בלתי הולמים.

1. מזמן ההשכמה ועד ליציאה לבית הספר ב – 8:10, רק חניכים ברמות 1 ו 2 בלבד יוכלו לצאת לחצר ורק למטרות מוגדרות (ריקון פחי אשפה וכד'). חניכים ברמה 3 יצאו בהתאם לתוכנית המוגנות האישית שלהם.

2. ליווי חניכים לשטח בית ספר : באחריות מדריך המשפחתון ללוות את החניכים לשטח בית הספר ולוודא כניסתם לכיתות. חניכים השוהים בעיצומו של אירוע משברי וחניכים ברמה 4 ילוו באופן אישי לכיתה והמורה תעודכן. על הרכז התורן ללוות תהליך זה בכל בוקר.

3. חניכים אשר נמנעה הגעתם לבית הספר חייבים להיות בהשגחה צמודה של מבוגר שיקבע לכך מראש. למעט חניכים ברמה 1,2 מעל גיל 14 אשר יוכלו להיות בהשגחת הרכז התורן.

4. במקרה של אירוע חריג במהלך יום הלימודים (בריחה משטח בית הספר, אלימות קיצונית, או פגיעה מינית), ידווח בית הספר לרכז התורן. לטיפול ראשוני הרכז התורן יפעל בהתאם לשיקול דעתו, להמשך יש להעביר את הטיפול לצוות האחראי על הילד.

5. בסיום יום הלימודים על החניכים לעזוב את שטח בית הספר ולהגיע מיד למשפחתון. בין השעות 12:30 ל 13:30 יהיו בחצר שתי תורניות חצר (סייעות) אשר יאפשרו למדריכים להוציא חניכים לחצר בהתאם לתוכנית המוגנות. על הרכז התורן, ללוות תהליך זה.

6. חניכים אשר נמצאים בעיצומו של אירוע משברי בשטח בית הספר יש ללוות באופן אישי למשפחתון ולוודא כי המדריך מעודכן לגבי האירוע.

7. בשעות הצהריים 13:30 – 16:00, יצאו החניכים רק לפעילות מובנית (חוגים, טיפולים וכד'). ליווי יתבצע בהתאם לרמת המוגנות של החניך.

8. 16:00 – 18:00 שעות חצר : בכל יום יפגשו תורני החצר בשעה 16:00 את הרכז התורן לתדרוך מובנה על תורנות החצר. תפקידם של תורני החצר הוא לפקח על יישום מלא של תוכנית המוגנות (ליווי לפי רמות) תוך שיתוף פעולה מלא עם צוותי המשפחתונים והרכז התורן. **חשוב** – בזמן תורנות החצר יש להסתובב ברחבי הפנימייה, כולל באזורים רחוקים ונסתרים, לנהל תקשורת עם החניכים ולתת תחושה כי קיימות דמויות מבוגרות בשטח לא רק כפיקוח. בנוסף, יש לעודד שינשנים היורדים לחצר להסתובב ברחבי הפנימייה ולהעצים את נוכחות המבוגרים.

נבקש מהמדריך התורן להקדיש תשומת לב נוספת לדרך ההגנה במרחב, חשיבות יצירת סביבה ומרחב בטוח בו ההגנה אינה בולטת אך קיימת (הצוות אינו משגיח מהצד אלא שותף לפעילות הפנאי

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

לדוגמא). יש לקחת בחשבון כי תחושת שמירה הדוקה מדי ועודף הגנה אינה מעלה את תחושת הבטחון והמגוננות, אלא מחזקת את תחושת חוסר הבטחון של הפרט. על הרכז התורן ללוות את השמירה, נהלי מוגנות וכד'. בתום תורנות החצר, יפגשו תורני החצר את הרכז התורן וימסרו לו דו"ח תורנות חצר. במידה והיה ארוע, באחריות רכז תורן לצלם את דוח תורנות החצר ולהעביר לכל הגורמים הרלוונטים.

9. **18:00 – 21:00**: יוכלו לצאת לחצר רק חניכים מעל גיל 14 ברמות 1 ו- 2 באישור ובאחריות המדריך. וחניכים אחרים למטרות מוגדרות (חוג, פרויקט וכד') בהתאם לרמת המוגנות של החניך.

10. **יציאה לקריה** הנה באחריות ובידוע מדריכים. חניכים מעל גיל 14 ברמת מוגנות 1 או 2 יכולים לצאת לקריה ללא ליווי. חניכים ברמה 3 יצאו בהתאם לתוכנית המוגנות האישית. חניכים מתחת לגיל 14 בכל רמות מוגנות יצאו לקריה רק בליווי ובהתאם להחלטת המדריך ובאחריותו.

11. **21:00 – 21:30** יוודא הרכז התורן כי חניכים אינם משוטטים בחצר למעט חניכים בפעילות מובנית ובהתאם לתוכנית המוגנות.

12. **אירוע אלימות חריג או בריחה** במהלך שעות המשפחתון ידווח מידית לרכז התורן. לטיפול ראשוני הרכז התורן יפעל בהתאם לשיקול דעתו, להמשך יש להעביר את הטיפול לצוות האחראי על הילד. על המשפחתון למלא דו"ח אירוע חריג.

13. **באירוע של חשד לפגיעה מינית ימלא המדריך טופס 1** – "דיווח פנימי על חשיפת אירוע מיני". הטופס יימסר לעובד הסוציאלי, יש לידע את הרכז התורן.

14. **ב - 22:30** יעביר הרכז התורן לשומר לילה דיווחים על אירועים חריגים בפנימייה. שומר לילה יבצע סיור ראשוני מהיר בין המשפחתונים ע"מ להתעדכן.

15. **23:00 ועד הבוקר** תיושם תוכנית המוגנות בשלושה מישורים:

- א. הימצאותו של המדריך בקרבת מקום.
- ב. מדריך לילה יבצע סיורים לפי נהלים.
- ג. עבודה חינוכית תהליכית המלמדת את החניכים לערב מדריך בשעות הלילה במקרים חריגים.

16. בכל שלב נתון בסדר היום, חייב להיות מבוגר במשפחתון. במקרים חריגים, בהם אין נוכחות מבוגר, ש"ש יהיה נוכח במשפחתון, או מבוגר ממשפחתון אחר. במקרים חריגים אלו יש לדווח לרכז התורן.

17. **סופי שבוע וחופשות** - נהלי דוח המוגנות תקפים הן לסופי שבוע והן לקבוצת חופש. ובהתאמה לסדר היום והתוכניות היחודיות.

הערה:

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

מדריכות מחליפות הן מדריכות לכל דבר. הן יעודכנו ויהיו שותפות באחריות לביצוע השמירה על נהלי המוגנות. אפילו בהחלפה בחרום ימסרו למחליפה נתוני השמירה על החניכים.

שינשינים הינם אנשי צוות חינוכי, ויש לעדכן גם את שינשיני הפרויקטים בהם חניכי המשפחתון משתתפים לגבי רמות מוגנות החניך.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

עדכון הורים וצוותים משלימים

חשוב לציין כי המידע הנוגע לחניכים הנו חסוי ויש לשמור ולהגן על הילדים ע"פ נהלי הסודיות של משרד הרווחה. באחריות הצוות של החניך לקיים שיתוף פעולה מלא בנוגע לתוכנית המוגנות של ילדיהם. בכל הנוגע להעברת מידע יש להתייעץ עם עו"ס ולקחת בחשבון כי יידוע גורמים חיצוניים לגבי רמת הפיקוח של החניך (1,2,3 או 4) חשובה, אך הסיבה לרמת פיקוח זו, חשובה פחות ויש לשמור על הסיבה במידת האפשר על מנת להגן על סודיות החניך.

1. **הורים** - במקביל לביצוע התוכנית בפועל, יצא אחת לשנה מכתב להורי החניכים המעדכן על התוכנית.

2. **צוותים משלימים** - תוכנית המוגנות מופעלת בכל תחומי הכפר ובכל שעות הפעילות לכן, יש לעדכן את כל הצוותים המשלימים (תרפיסטים, מורים לשיעורי עזר, מדריכי חוגים וכד') בתוכנית המוגנות. באחריות המדריכים לעדכן את הצוותים על חניכים ברמה 4 ו חניכים ברמה 3 בהתאם לתוכנית המוגנות האישית.

3. **חניכים** - באחריות הצוות לוודא שכל חניכי הכפר מכירים ומבינים את התוכנית והנהלים. על כל חניך לדעת לאיזו רמת מוגנות הוא שייך ומדוע. בנוסף על החניכים להבין מהי המשמעות של השייכות לרמה זו וברורה להם אחריותם להימצא בכל זמן בהשגחה והגנה ולפעול באופן שמאפשר להם לקיים חיי שיגרה בתוך מגבלות רמת המוגנות שלהם.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

מיפוי לרמות מוגנות

אחד החלקים המהותיים בתוכנית מוגנות היא מיפוי החניכים לרמות מוגנות שונות המגדירות את מידת מעורבותם של החניכים בארועים חריגים בצד רמת ההגנה לה הם זקוקים בשל מעורבות זו. רמת המוגנות נמדדת לפי מספרים – 1 – הרמה הנמוכה ביותר והרצויה ביותר, עד 4 – הרמה הגבוהה ביותר.

רמת המוגנות תלויה במידת מעורבותו של החניך בהתנהגויות הבאות:

- א. אלימות פיזית הן כקורבן והן כתוקף.
- ב. פגיעות מיניות הן כקורבן והן כתוקף.
- ג. ניסיונות בריחה משטח הפנימייה, משטח המשפחתון ומשטח בית הספר ושוטטות במקומות שאינם מורשים.

הממפים הם אנשי צוות, מדריכים, רכזים, עו"סים, מורים.

כל צוות ימפה את כל החניכים שלו בהתאם להגדרות רמת המוגנות המצוינות בטבלה המצ"ב. באחריות צוותים אלה לחזור ולבחון לאורך השנה את התאמת רמת המוגנות לחניך, ולא רק במקרים קיצוניים הדורשים התייחסות מיוחדת.

טבלת מיפוי רמות מוגנות.

רמת מוגנות	קריטריונים	דרכי הגנה
1	חניך אשר לא היה מעורב כלל בהתנהגות אלימות, ובהתנהגות בריחה, במהלך שלושת החודשים האחרונים. ולא מעורב מעולם בפגיעות מיניות.	אין צורך ברמת פיקוח מיוחדת על החניך מעבר לנהלים הקיימים בכפר

רמת מוגנות	קריטריונים	דרכי הגנה
2	א. חניך אשר היה מעורב בהתנהגות אלימה משמעותית כקורבן או כתוקף בתדירות מועטה - לא יותר מאחת לחודש בשלושת החודשים האחרונים.	חניך אשר זקוק לרמת הגנה ופיקוח מוגברת.
	ב. חניך אשר היה מעורב באירוע פגיעה מינית אחד בעברו (יותר משנה) או חניך אשר לא היה מעורב כלל בפגיעות מיניות בעברו בפנימייה ובעברו בכלל לא כקורבן ולא כתוקף; אך קיים סיכון מסוים למעורבותו בפגיעות מיניות כקורבן או כתוקף.	בנוסף, מתן תשומת לב מוגברת להתנהגותו ולהתנהגויות חריגות של אלימות, ניצול ופגיעות מיניות.
	ג. חניך אשר ברח משטח הפנימייה, המשפחתון או בית הספר ושוטט במקומות שאינם מורשים או היה שותף נגרר להתנהגות זו, לא יותר מפעם אחת בחודש במהלך שלושת החודשים האחרונים.	

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

רמת מוגנות	קריטריונים	דרכי הגנה
3	א. חניך אשר היה מעורב בהתנהגות אלימות משמעותית כקורבן או כתוקף בתדירות גבוהה, מעל אחת לחודש ועד שלוש פעמים בחודש במהלך שלושת החודשים האחרונים.	חניך אשר זקוק לפיקוח משמעותי: חובת התייצבות אצל המדריך כל חצי שעה ודיווח על מעשיו ומקום הימצאו. בנוסף, הצוות של החניך יבנה תוכנית מוגנות אישית לכל חניך, בהתאם להתנהגותו.
	ב. חניך אשר היה מעורב בפגיעות מיניות בעברו בפנימייה ובעברו בכלל כקורבן או כתוקף יותר מפעם אחת. קיים סיכון פוטנציאלי ממשי למעורבותו בפגיעות מיניות חוזרות כקורבן או כתוקף.	
	ג. חניך אשר ברח משטח הפנימייה, המשפחתון או בית הספר ושוטט במקומות שאינם מורשים או היה שותף נגרר להתנהגות זו, יותר מפעם אחת בחודש במהלך שלושת החודשים האחרונים והתנהגותו זו היוותה סיכון לחייו.	

רמת מוגנות	קריטריונים	דרכי הגנה
4	א. חניך אשר היה מעורב בהתנהגות אלימות משמעותית חריגה במיוחד כקורבן או כתוקף בתדירות גבוהה במיוחד, מעל שלוש פעמים בחודש במהלך שלושת החודשים האחרונים.	חניך אשר זקוק לפיקוח אקטיבי וטוטאלי: בכל זמן נתון נמצא בהשגחת מבוגר.
	ב. חניך אשר היה מעורב בפגיעות מיניות בעברו בפנימייה ובעברו בכלל כקורבן או כתוקף יותר מפעם אחת. וקיים סיכון פוטנציאלי גבוה במיוחד למעורבותו בפגיעות מיניות חוזרות כקורבן או כתוקף.	
	ג. חניך אשר ברח משטח הפנימייה, המשפחתון או בית הספר ושוטט במקומות שאינם מורשים או היה שותף נגרר להתנהגות זו, מעל שלוש פעמים בחודש במהלך שלושת החודשים האחרונים והתנהגותו זו היוותה סיכון לחייו.	

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

איסוף נתונים מרכזי.

בכול " אירוע" חריג (מיני , אלימות או אחר) על המדריכים חלה חובה להגיש דוח ארוע חריג בכתב. יש להגיש דוח כתוב לתיק מוגנות אצל דינה אשר ינוסח בפרוט בשיתוף רכז הבניין. על רכז הבניין לעקוב ולוודא כי משפחתונים מגישים דו"ח, ולשמור העתק דו"ח ברשותו. כל זאת מעבר לדיווחים הרגילים וליומן המשפחתון. בשרות הטיפולי יערך איסוף נתונים מלא. לכל חניך ברמת מוגנות 3 ו-4 יפתח כרטיס המתעד את כל הארועים החריגים כל זמן שהוא ברמת מוגנות גבוהה. כל ארוע אלימות / מיניות חריג יכנס לכרטיס כללית ולכרטיס על פי חניכים. דו"ח נוסף יעקב אחר רמות האלימות בכל חודש, כך שלכל משפחתון יהיה טופס העוקב אחר רמות המוגנות של החניכים מדי חודש.

איסוף נתונים אישי.

לחניכים ברמות מוגנות גבוהות תבנה תוכנית לעיצוב התנהגות עם מדדים כמותיים קבועים לאורך זמן. המדריך ימלא עם החניך את דו"ח המעקב באופן יומי. אחת לחודש ימלא המדריך עם העו"ס שאלון מעקב אחר החניך.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

מערך טיפולי מלווה

תוכנית המוגנות מגובה ונתמכת על עבודה טיפולית משמעותית מאוד הן ברמה הפרטנית והן ברמה הקבוצתית. הצוות הטיפולי הוא צוות מוביל במענה ועיבוד תכנים וערכים עם החניכים ועם הצוות כאחד.

המערך הטיפולי מלווה את צוות הפנימייה בתהליכים משלימים למוגנות, הן מבחינת עיבוד תהליכים, דרכי עבודה עם החניכים שפגעו או נפגעו, תמיכה, העשרה ועוד.

בפנימייה פועלת מזה כשנתיים קבוצה טיפולית דינמית לילדים שפגעו מינית, אשר נבנתה על בסיס קבוצות טפוליות לפוגעים מינית של שרות מבחן לנוער.

עם הכרזה על התוכנית הוקמו באופן מיידי 6 קבוצות חינוכיות טיפוליות בעלות תכנים מובנים שמטרתם היתה מתן מענה מיידי לחניכים שפגעו בעבר או מועדים לפגיעה מחד, ואבחון לקראת שנת הפעילות הבאה מאידך. כל קבוצה פעלה במשך 8 מפגשים מאחרי חג הפסח ועד לסיום השנה, הונחתה ב"קו" ע"י רכז חינוכי ועובדת סוציאלית ועסקה בתכנים זהים תוך התאמת התוכן לגילאי החניכים בקבוצה. התכנים שהיו בקבוצות אלה היו הכרות עם החוק, מעגל האלימות האישית שלי, אמפטיה, אסרטיביות ועוד.

קבוצות אלה אפשרו לנו מיפוי של החניכים לתחילת השנה שעברה להקמת קבוצות טיפוליות ארוכות טווח, בנושאים ממוקדים המותאמים לצרכים הייחודיים של החניכים.

הטיפול הקבוצתי הינו אופן טיפול נפוץ בארץ ובעולם המקבץ לטיפול מספר עברייני מין מתבגרים. השיטה מתבססת על עקרונות הגישה הקוגניטיבית – התנהגותית. האלמנטים העיקריים בטיפול זה הם: הפחתת הכחשה והגברת אחריות אישית, פיתוח תובנה של המטופל ביחס לאירועים הקשורים בעבירה, פיתוח אמפתיה כלפי הקורבן, הקניית חינוך מיני, שימוש בתהליכי התניה על מנת לשנות תבניות סטיות מעוררות, תיקון עיוותי חשיבה המתייחסים להתנהגות מינית לא מקובלת, פיתוח כישורים חברתיים ומיומנויות שליטה בכעסים ובשלב מתקדם של הטיפול – עבודה על קורבנותו של העבריין עצמו (אתגר, 1996). על פי דו"ח המחקר (אופק, 2006) הממצאים מלמדים שהטיפול הקבוצתי אינו מהווה גורם הרתעה, אינו נתפס אצל הנערים שבצעו עבירות כחלק מאמצעי הענישה שלהם וטוב שכן. הנער לא תופס את הטיפול כענישה ולכן רמת הפתיחות שלו לטיפול והמוכנות לקבל את התובנות של הטיפול גדלה. בטיפול הקבוצתי גלום פוטנציאל רב בשבירת הבידוד החברתי, אשר נמנה בין הגורמים האפשריים לעבריינות המין של נערים, בנוסף לכך, הטיפול הקבוצתי מאפשר רכישת מיומנויות חברתיות באופן יישומי ולא רק באופן תיאורטי.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

בקבוצות אלה לקחו חלק חניכים שנמצאו במיפוי ברמת מוגנות 4 לאור בעית אלימות או פגיעות מיניות. הוקמו 8 קבוצות טיפוליות, שהונחו בקו, בנושאים הבאים:

- קבוצת אסרטיביות
- קבוצת דימוי גוף ודימוי עצמי
- קבוצת אלימות
- קבוצה דינמית
- קבוצת אמפתיה
- שליטה בכעסים – באמצעות בעלי חיים
- קבוצה שעבדה דרך פסיכודרמה
- קבוצת הפוגעים מינית על פי רציונל קבוצות שרות מבחן לנוער.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

מוגנות בבית ספר "אהבה"

בבי"ס "אהבה" לומדים 111 ילדים ונוער בגילאי 6 עד 15 עם בעיות התנהגות וקשיים רגשיים המוגדרים כילדים ונוער בסיכון גבוה. הם מופנים לבית הספר ולפנימייה על ידי משרד החינוך ושירותי הרווחה, בגין סיבות סוציו אקונומיות ועורף משפחתי חלש. בביה"ס 15 כיתות א' עד ט'. מסיימי כיתה ט' ממשיכים לגור בפנימייה ומתקבלים ללימודים בתיכון עיוני או מקצועי באזור, לפי היכולת והכישורים.

בית הספר פיתח מענים מגוונים למוגנות החניכים בשעות הבוקר במספר רמות:

טיפול מוגנות ובטיחות.

- א. מינוי המחנכת פניה מויאל לתפקיד רכזת מוגנות.
- ב. נקבעו גבולות "בל יעברו":
 - אסור לפגוע בזולת (פגיעה פיזית) או לסכן אותו; אין לאיים או לסחוט את הזולת; אסור לפגוע ברכוש הזולת וברכוש ביה"ס; אין לצאת משטח בית הספר ומשטח הכפר.
- ג. מדרג טיפול: כל אירוע חריג של משמעת או אלימות יתועד בתיק הכיתה בכתב עם העתק לתיק האישי, למנהלת ולמשפחתו.
- ד. הפרדה בזמני ההפסקות בין תלמידים קטנים לגדולים.
- ה. 7 תורנים מסיירים בכל הפסקה ברחבי החצר ובקומות בית הספר.
- ו. הוקמה גדר המקיפה את שטח בית הספר ותוחמת אותו משטח הפנימייה כך שנמנעת שוטטות תלמידים אל מחוץ לאזורים בהם יש תורנים.

טיפול תקשורת בין אישית

- א. כל מחנכת תקיים מעגל שיח שבועי.
- ב. מעגל טיפולי ב-CO של הצוות הטיפולי עם המחנכות והסייעות.
 - לכל אחת מ-15 הכיתות יוצמד איש צוות טיפולי; ניצול ש"ש של תרפיה באמצעות רכיבה טיפולית ותרפיה באמצעות בע"ח להקניית ארגז הכלים לשליטה עצמית; שילוב המרפאה בעיסוק בקבוצות טיפוליות בכלכלת בית.
- ג. יישום תוכנית "מפתח הלב" לחינוך לחיים בחברה: מאגר הפעלות מותאמות גיל.
- ד. תוכנית בית ספרית ל"חינוך מיני בריא" התכנית מופעלת על הרצף מכיתת הצעירים ועד לכיתה ט'.

טיפול השליטה העצמית והעצמת חניכים

עידוד התפתחות אישית וחברתית ע"י מברקי נחת, צל"שים, טיול צ'ופר ועוד.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

תוכנית מעגלים

מיון הסביבה החברתית בשישה מעגלים על פי מידת הקרבה. בכל אחד מהעיגולים קובעים על מה מתאים לדבר, איזה מגעים מתאימים, מה מידת האמון המתאימה. החל מהמעגל האדום בו אין קשר, דרך המעגל הכתום בו ניתן לנוף לשלום, ללחיצת יד, חיבוק גדול ועד למעגלים אינטימיים יותר המאפשרים חיבוק גדול וחיבוק צמוד, כשבמרכז קיים המעגל הפרטי שלי.

חינוך חברתי מיני – התמודדות עם מיניות ואינטימיות

יעדי התוכנית:

- לחזק את תודעת הילדים ובני הנוער בדבר הזכויות הפיסיות, המיניות והרגשיות שלהם.
- טיפוח שליטה פנימית ולקיחת אחריות.
- טיפוח אסרטיביות יחד עם הקשבה ואמפתיה.
- זיהוי תמרוורים וכללים לזיהוי האם הקשר הזה טוב לי? כללים בסיסיים ליחסים טובים, כללים בסיסיים המשותפים ליחסים קשים או בעייתיים. הכללים הללו הם תמרוורים שיכולים להגיד לנו מתי היחסים טובים ואפשר להמשיך ולהתקדם ומתי משהו אולי לא בסדר וכדאי לעצור ולחשוב על הקשר.
- התמודדות עם אכזבה.
- הקניית ידע על התפתחות גופנית ומינית אצל בנים ובנות ועל אמצעי מניעה ומין בטוח.

"החדר הרך"

מרכז ייחודי שהוקם בביה"ס ולו שני ייעודים: מסגרת רפלקטיבית לתלמידים המתקשים לשלוט בהתנהגותם בכיתה, מרכז קליטה לתלמידים חדשים שחווים קשיי הסתגלות. מפלט להרגעת דחפי האלימות הקניית כלים לריסון עצמי והתנהגות הולמת בביה"ס. מקום בו יעבוד התלמיד על פיתוח אחריות ורגש שייכות לביה"ס. המקום הוא בעל ייחודיות המקנה התייחסות אישית ורגועה מזו הניתנת בכיתה האם בדרך-כלל.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

מעקב מחקרי אחרי התוכנית.

שאלון תחושת מוגנות.

במהלך השנה נקיים מעקב על תחושת המוגנות של החניכים והצוות במשפחתונים ובחצר. הדוחות נכתבו מחדש על בסיס שאלונים של פרופ' רמי בנבנישתי, ואושרו על ידו. המעקב המחקרי בשנה הקרובה יעשה בתמיכה וסיוע של פרופ' בנבנישתי מבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר אילן. השאלונים יהיו אנונימיים, יוקלדו וינותחו על ידי בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר אילן, כך שאנונימיות זו תשמר במלואה.

שאלון מקביל מותאם עם שינויים רלוונטים מועבר ע"י בית הספר על שעות בית הספר.

תחושת מוגנות חניכים – כל חניך ימלא שאלון המתייחס לתחושת המוגנות פעמיים לאורך השנה באופן מרוכז במשפחתון – בנובמבר ובמאי. השאלון יועבר ויונחה ע"י צוות שינשנים מצומצם שיוכשר להעברת שאלונים ללא הטייה.

תחושת מוגנות צוות – כל איש צוות הדרכה, כולל שינשנים, ימלא שאלון המתייחס לתחושת המוגנות פעמיים לאורך השנה בישיבת צוות מרוכזת – בנובמבר ובמאי.

תחושת מוגנות צוות מרכזי – כל איש צוות מרכזי, ימלא שאלון המתייחס לתחושת המוגנות פעמיים לאורך השנה בישיבת צוות מרוכזת – בנובמבר ובמאי.

שימוש בנתוני תורנות חצר.

טופס תורנות חצר הממלא מדי יום ביומו משתנה פעם נוספת כך שניתן יהיה להשתמש בנתונים שלו לצרכי מעקב ומדידה. דוחות תורנות חצר ישודרגו מבחינת יכולתם לתת מידע אובייקטיבי יותר ומדיד יותר. החל מנובמבר, פעם בחודש יועברו שאלוני זמן חצר גם לחניכים באופן אקראי, שאלונים אשר יתנו משוב תחושת מדיד לגבי זמן החצר. שאלונים אלה יועברו בתאריך ויום שאינם קבועים, וגם הם יועברו על ידי צוות השי"ש שיוכשר לנושא.

גם שאלונים אלה יוקלדו וינותחו על ידי בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר אילן. שאלוני החניכים יהיו אנונימיים.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

עוצמה

בצד העלאת תחושת המוגנות של החניכים והורדת אירועי אלימות ופגיעות מיניות קיימות מטרות רבות נוספות בעבודתו עם החניכים, וזוויות ראייה נוספות על כל חניך וחניך. על מנת לעמוד במטרות אלה עלינו לשמור ולהגן מחד, ולחנך לערכים, לבטחון עצמי, להכרה בחוזקות וכוחות מאידך. "שמירה" ופיקוח בלבד לא יקדמו את מטרת העל של עבודתנו בפנימייה, וגם לא של תוכנית זו.

קיימת חשיבות לאיזון בתפיסתנו את החניך, בין הבעיה והחולי, ליכולות ולכוחות שלו. מתן דגש לחלקים החיוביים, להתנסויות מעצימות, לחיובי שבחניכים. בפנימייה אנו מקימים מגוון רחב של פעילויות, תכנים והזדמנויות מעצימות.

מטרת חלק זה היא שימת דגש על עבודה חינוכית טיפולית עם החניכים, מתן כלים שונים לחניכים להתמודדות נורמטיבית ובריאה בחברה ובחיים. כך שבמקביל לתוכנית מוגנות ולמיפוי החניכים בהתאם לקשיים שלהם ולצורך שלהם בהגנה, כל צוות ימפה עבור עבודה עצמית את חניכי המשפחתון בהתאם לרמת הכוחות והעוצמה שיש בהם.

דגש על עוצמה אישית וכוחות אמורה לחזק את החניך ולתת לו תחושה כי אנו רואים בו גם איכויות וכוחות, ובמקביל לאפשר לצוות להתחבר לכוחות ולהעזר בהן. בעבודה השוטפת ובקידום החניך מבחינת רמת המוגנות בה הוא נמצא. במיפוי זה יעשה שימוש בשיחות משפחתון אצל דני, בעבודה מול הרכז והעו"ס ובחשיבה הוליסטית על התפתחותו של החניך.

עוצמה וכוחות - תלויים במידת מעורבותו של החניך בדברים הבאים :

- א. **כישורים חברתיים** - החניך פעיל חברתית, מתערה בחברת בני גילו, משתדל, מפתח ומחזק כישורים חברתיים.
- ב. **כישורים ממוקדים** - החניך בעל כישורים ספורטיביים / מוזיקליים / יצירתיים / לימודיים
- ג. **תרומה לקהילה** – החניך משתף פעולה, עוזר לחבריו למשפחתון או לכיתה / מוכן לסייע. (תרומה ושת"פ הם אחת הדרכים להעצמה פרטנית וקבוצתית)
- ד. **התפתחות אישית** – החניך מראה נכונות אמיתית וכנה להתפתחות אישית ותהליך, משקיע.

הערכת הכוחות, מטבעם, היא הרבה יותר סובייקטיבית ונתונה לפרשנות ואינה נמדדת במדדים כמותיים. לכל אחד מאיתנו כוחות בצד חולשות, ומיפוי ממוקד יסייע לצוותים השונים להשתמש בכוחות אלה כמנוף להתפתחות והעצמה. הפרוייקטים החינוכיים בצד החוגים מהווים כלי בסיסי לפיתוח וחיזוק עוצמות אלה.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

כחלק מהעצמת החניכים ומיפוי זה בכל חודש יבחרו מספר חניכים אשר מראים שיפור, התקדמות, מוטיבציה ועוד אשר יקבלו על כך תעודת הערכה. מספר פעמים בשנה תשלח תעודת הערכה חיובית גם להורי החניכים על מנת לשתף גם בהתפתחות ולא רק בקשיים.

הפנימייה שמה דגש רב על פיתוח מענים וחוויות המהווים מצע להעצמה פרטנית וקבוצתית של החניכים. בפנימייה פרויקטים חינוכיים רבים המיועדים לחבר את החניכים לכוחות ולכישורים הטמונים בהם. ממערכת עיתון היוצא אחת לשבועיים, דרך תיאטרון, להקה כלית, פיתוח מיומנויות ספורטיביות ועוד. כל הפרויקטים פועלים למען הקהילה, בין אם באריות מזון לנזקקים לאורך השנה כולה, דרך התנדבות והפעלה לשכבה הצעירה בבית ספר יסודי בקרית ביאליק, ופעילות למען הסביבה ואיכות הסביבה.

"תפירת חליפה אישית" – ראייה הוליסטית.

תוכנית מוגנות עוצמה הינה נדבך נוסף בעבודה החינוכית טיפולית אותה יש לעשות עם החניך. התוכנית אשר התחילה כתוכנית שמטרתה לעלות את רמת ההגנה הפיזית בכפר, מהווה היום בין היתר מסגרת תומכת להעלאת תחושת המוגנות האישית והפרטנית של החניכים, הן מבחינה פיזית והן מבחינה רגשית. על מנת לסייע לחניך להגן על עצמו, היום, בפנימייה, ובעתיד בחייו כבוגר, באחריותנו להבנות עבורו כלים שונים החל מכישורי חיים (כישורים חברתיים, אסרטיביות וכו...). דרך בטחון והערכה עצמית אשר יקנו לחניך כוח ויכולת התמודדות גם מחוץ למסגרת הפנימייה.

מתן התייחסות לחלק המתייחס לעוצמה ולכוחות יאפשר "חליפות" אישיות יותר, מותאמות יותר ומחזקות כוחות. חיזוקים לתוכנית ניתן להבנות בפעילויות חינוכיות במשפחתון, בהעצמת החניכים במסגרת הפרויקטים והחוגים וכמובן – בראייה פרטנית הוליסטית את החניך, ובבניית תוכנית אישית לכל ילד ובה יעדים ניתנים להשגה לאורך השנה.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

נספח 1 - שאלון תחושת מוגנות - חניכים – תשס"ט

חניכים יקרים,

לפניכם שאלון שמטרתו ללמוד על מחשבותיכם ותחושותיכם בנושאים שונים הקשורים לפנימייה. בשאלון אין תשובות נכונות או לא נכונות. מה שחשוב זה מה שאתם חושבים ומרגישים. אנו מבקשים שתקראו את השאלות בתשומת לב, ותענו ברצינות על השאלות כדי שנוכל להבין מה באמת אתם חושבים על הנושאים המופיעים בשאלון. אם אתם זקוקים לעזרה בהבנת השאלה, פנו אל הש"ש שאחראי לסייע לכם בכך.

השאלון הינו סודי ולא יעשה בו שום שימוש אחר מלבד למידה שלנו. חשוב לנו שתדעו מה באמת אתה חושב ומרגיש. אנו מבקשים שלא תרשום את השם שלך על השאלון.

בכל שאלה, הקף בעיגול את התשובה המתאימה לך ביותר. תודה על תשומת הלב, התשובות הכנות ושיתוף הפעולה.

מין :	1. בן	2. בת		
גיל :	6-8 17-18	9-10	11-12	13-14 15-16
בית ספר בו אתה לומד :	1. בית ספר "אהבה"	2. בית ספר חוץ		
אני נמצא בפנימייה :	1. בפנימיית מלאה	2. בפנימיית יום		
המשפחתון שלי :	1. מעורב מבחינת מין החניכים	2. רק בנים / בנות		
אני שוהה בפנימייה :	1. שנה ראשונה	2. שנה שניה עד רביעית	3. שנה חמישית ומעלה.	

בחלק זה אנו שואלים אותך על התנהגות של חניכים אחרים כלפיך. חשובים הדברים שבאמת קרו לך בפנימייה, ולא דברים ששמעת שקרו לאחרים. לגבי כל אחד מהדברים הבאים ציין אם הוא קרה לך בפנימייה בחודש האחרונים: האם זה קרה לך?

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

1.	חניך תפס ודחף אותך בכוונה	כן	לא
2.	קיבלת בעיטה או אגרוף מתלמיד שרצה לפגוע בך	כן	לא
3.	<u>אתה</u> ראית חניך בבית הספר עם סכין אמיתי	כן	לא
4.	חניך השתמש באבן או חפץ אחר (כמו מקל) כדי לפגוע בך	כן	לא
5.	חניך גנב לך דברים אישיים או ציוד	כן	לא
6.	חניך איים שיפגע בך או ירביץ לך	כן	לא
7.	חניך קילל אותך	כן	לא
8.	חניך לעג לך או העליב אותך, או השפיל אותך במילים	כן	לא
9.	חניך איים עלייך ברצינות בסכין או אולר	כן	לא
10.	חניך ניסה להפחיד אותך בדרך שבה הוא הסתכל עלייך	כן	לא
11.	חניך לקח ממך דברים שלך בכוח	כן	לא
12.	חניך סחט ממך באיומים (כסף, אוכל, דברי ערך)	כן	לא
13.	חניך נגע בך באברים מוצנעים באיומים	כן	לא
14.	חניך נגע בך באברים מוצנעים תמורת משהו	כן	לא
15.	היית מעורב במכות (התחילו איתך או התחלת, לא "בצחוק")	כן	לא
16.	חניך נתן לך מכות חזקות	כן	לא
17.	חניך איים עלייך שאבא או אמא שלו יפגעו בך	כן	לא
18.	חניכים הטילו עלייך חרם (עשו עלייך ברוגז)	כן	לא
19.	חניכים הפיצו עלייך שמועות או אמרו עלייך דברים רעים	כן	לא
- מאחורי הגב

בחלק זה אנו שואלים אותך על התנהגות של מבוגרים השייכים לפנימייה כלפיך.

מדריכים, רכזים, מנהל, עו"סים, שינשין, מדריכי חוגים, צוות מינהלה וכדומה.
 חשובים הדברים שבאמת קרו לך, ולא דברים ששמעת שקרו לאחרים.
 לגבי כל אחד מהדברים הבאים ציין אם הוא קרה לך בפנימייה בחודש האחרון:

האם זה קרה לך?

1.	מבוגר מצוות הפנימייה תפס ודחף אותך בכוונה	כן	לא
2.	מבוגר מצוות הפנימייה רצה לפגוע בך ונתן לך בעיטה או אגרוף	כן	לא
3.	מבוגר מצוות הפנימייה צבט אותך	כן	לא
4.	מבוגר מצוות הפנימייה נתן לך סטירה	כן	לא
5.	מבוגר מצוות הפנימייה לעג לך, או העליב אותך או השפיל אותך	כן	לא
6.	מבוגר מצוות הפנימייה קילל אותך	כן	לא

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

אם מישהו מבוגר עשה לך משהו מהדברים האלה, סמן מי עשה לך את זה (אפשר לסמן יותר

מאחד)

מדריך שינשין רכז מנהל מדריך חוג צוות מינהלה מישהו אחר

בחלק זה נבקש שתענה מה קורה בדרך כלל כשחניכים מתחילים מכות ברצינות בחצר הפנימיה או במשפחתון.

הצוות (מדריכים, רכזים, ש"ש ועוד)			
1	לא רואים כשחניכים מתחילים מכות	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
2	רואים ולא עושים כלום	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
3	עושים את עצמם כאילו לא רואים	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
4	מדברים עם הילדים ומנסים לברר מה קרה ומי אשם	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
5	מנסים להשלים בין הילדים שרבים	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
6	נותנים לילד שמרביץ סטירה או צביטה או מתנהגים בכוח	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
7	שולחים למדריך המשפחתון או לרכז והוא לא עושה כלום	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
8	מדברים עם כל המשפחתון / הפנימייה על המקרה	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
9	נותנים עונש לילד שמרביץ	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
10	מסבירים לילד שמתלונן איך להתנהג עם הילד שמרביץ	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
11	לא בודקים מי אשם ונותנים עונש לכל מי שהיה מעורב במכות	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
12	שולחים למדריך המשפחתון או לרכז והוא מטפל בזה ברצינות	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון

החניכים האחרים שרואים את המכות			
1	עומדים מסביב ומעודדים את התלמידים שרבים	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
2	רואים ולא עושים כלום	בדרך כלל נכון	קצת לא נכון
		בדרך כלל נכון	קצת לא נכון

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

3	עושים את עצמם כאילו לא רואים	נכון	וקצת לא נכון	לא נכון
4	מנסים להפריד	בדרך כלל נכון	קצת נכון וקצת לא נכון	בדרך כלל לא נכון
5	קוראים לאיש צוות	בדרך כלל נכון	קצת נכון וקצת לא נכון	בדרך כלל לא נכון
6	משתתפים גם הם במכות	בדרך כלל נכון	קצת נכון וקצת לא נכון	בדרך כלל לא נכון
7	מנסים לעזור לתלמיד שמקבל מכות	בדרך כלל נכון	קצת נכון וקצת לא נכון	בדרך כלל לא נכון

בחלק זה נשאל על היכולת שלך להביע דעות שונות ולהיות מעורב. חשוב על מה קורה בדרך כלל

בפנימייה. בדרך כלל...

1	אני מרגיש שאני יכול להביע ביקורת על חבריי למשפחתון ולפנימייה, בפניהם.	מאוד לא מסכים	מסכים	קצת מסכים	מסכים מאוד
2	אני מרגיש שאני יכול להביע ביקורת על צוות הפנימייה, בפניהם.	מאוד לא מסכים	מסכים	קצת מסכים	מסכים מאוד
3	במשפחתון אני מרגיש נוח להגיד את הדעות שלי גם אם הן שונות מהדעות של אחרים.	מאוד לא מסכים	מסכים	קצת מסכים	מסכים מאוד
4	כשיש לי ביקורת על צוות ואני אומר אותה, הם מתייחסים לזה ברצינות	מאוד לא מסכים	מסכים	קצת מסכים	מסכים מאוד
5	אצלנו בפנימייה רוצים לדעת מה התלמידים חושבים ומרגישים	מאוד לא מסכים	מסכים	קצת מסכים	מסכים מאוד

לפעמים בפנימייה יש מקומות שחניכים מרגישים שהם יותר מסוכנים או פחות מוגנים עבורם.

לגבי כל אחד מהמקומות הבאים נבקש שתגיד עד כמה הוא מסוכן ולא בטוח עבורך.

1	המשפחתון שלי בלילה	בכלל לא מסוכן עבורי	קצת מסוכן עבורי	מסוכן מאוד עבורי
2	המשפחתון שלי במשך היום	בכלל לא מסוכן עבורי	קצת מסוכן עבורי	מסוכן מאוד עבורי
3	המשפחתון שלי ביום החופש של המדריכים	בכלל לא מסוכן עבורי	קצת מסוכן עבורי	מסוכן מאוד עבורי
4	משפחתונים אחרים	בכלל לא מסוכן עבורי	קצת מסוכן עבורי	מסוכן מאוד עבורי
5	המשרדים	בכלל לא מסוכן עבורי	קצת מסוכן עבורי	מסוכן מאוד עבורי
6	חצר הפנימייה – מגרש המשחקים	בכלל לא מסוכן עבורי	קצת מסוכן עבורי	מסוכן מאוד עבורי
7	חצר הפנימייה – מגרשי הכדורסל והכדורגל	בכלל לא מסוכן עבורי	קצת מסוכן עבורי	מסוכן מאוד עבורי
8	חצר הפנימייה – מאחורי הבניינים	בכלל לא מסוכן עבורי	קצת מסוכן עבורי	מסוכן מאוד עבורי

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

9	פינת החי	עבורי בכלל לא מסוכן עבורי	עבורי קצת מסוכן עבורי	מסוכן	עבורי מסוכן מאוד עבורי
10	בניין העובדים הסוציאליים	עבורי בכלל לא מסוכן עבורי	עבורי קצת מסוכן עבורי	מסוכן	עבורי מסוכן מאוד עבורי

בהשוואה לתחושת הבטחון והמוגנות שלך בשנה שעברה בפנימייה, האם מבחינתך המצב

בפנימייה עכשיו נהיה גרוע יותר או טוב יותר?

1. אני מרגיש עכשיו הרבה יותר מוגן בפנימייה מאשר בשנה שעברה
2. אני מרגיש עכשיו יותר מוגן בפנימייה מאשר בשנה שעברה
3. אני מרגיש עכשיו אותו הדבר בפנימייה כמו בשנה שעברה
4. אני מרגיש עכשיו פחות מוגן בפנימייה מאשר בשנה שעברה
5. אני מרגיש עכשיו הרבה פחות מוגן בפנימייה מאשר בשנה שעברה
6. לא הייתי בשנה שעברה

חשוב על איך אתה מרגיש בפנימייה בדרך כלל, וסמן עד כמה המשפטים הבאים נכונים

לגבייך.

בדרך כלל...

1	הפנימייה שלי היא מקום בטוח ומוגן	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
2	למבוגרים בפנימייה אכפת מהילדים	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
3	כשאחד החניכים מתלונן שמישהו מאיים עליו או מרביץ לו, יש תמיד איש צוות בפנימייה שמוכן לעזור לו	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
4	הכללים נגד אלימות ובעד תחושת מוגנות ברורים וידועים לי	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
5	כשתלמידים עוברים על הכללים בנושא האלימות והמוגנות, צוות הפנימייה מטפל בזה ברצינות ובצורה הוגנת	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
6	צוות הפנימייה לטפל היטב בבעיית האלימות בפנימייה	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
7	הפנימייה בשבילי היא מקום מסוכן	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
8	כשאני פוחד ממישהו, חושש או מרגיש מאויים יש לי למי לפנות לעזרה	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
9	אפשר לבטוח ולסמוך על רוב הצוות בפנימייה	נכון מאוד	נכון	קצת נכון	בכלל לא נכון
10	אני פוחד שחניכים אחרים יפגעו בי	נכון	נכון	קצת	בכלל

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

לא נכון	נכון	מאוד נכון	מאוד לא נכון
בכלל לא נכון	קצת נכון	נכון	מאוד נכון
11	כשתלמידים עוברים על הכללים בנושא אלימות בית הספר, המורים והמנהל מטפלים בזה בתקיפות, אך בצורה הוגנת		
12	אני אוהב את הפנימייה		

אנחנו יודעים שיש חניכים שיש להם מחשבות ורעיונות לגבי איך לעשות את הפנימייה מקום נעים ובטוח יותר. אם אתה רוצה לספר לנו מה אתה חושב ומציע, נשמח לשמוע וללמוד מה אתה חושב.

תודה על שיתוף הפעולה!

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

נספח 2 - שאלון מוגנות צוות – תשס"ט

צוות יקר,

לפניכם שאלון שמטרתו ללמוד על מחשבותיכם ותחושותיכם בנושאים שונים הקשורים לפנימייה. בשאלון זה אנו מבקשים לבדוק כיצד אתם מרגישים בפנימייה מבחינת רמות האלימות והתוקפנות ומבחינת תחושת המוגנות.

בשאלון אין תשובות נכונות או לא נכונות. מה שחשוב זה מה שאתם חושבים ומרגישים. אנו מבקשים שתקראו את השאלות בתשומת לב, ותענו ברצינות ובכנות מרבית על השאלות כדי שנוכל להבין מה באמת אתם חושבים על הנושאים המופיעים בשאלון.

עם הרוב הנשי הסליחה. השאלון כתוב בלשון זכר רק מתוך נוחות ולא מתוך אידיאולוגיה.

השאלון אנונימי, יקודד, יוקלד ויבחן סטטיסטית ע"י בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר אילן, בשיתוף פעולה עם פרופ' רמי בנבנישתי.

השאלון הינו סודי ולא יעשה בו שום שימוש אחר מלבד למידה שלנו. חשוב לנו שתדעו מה באמת אתה חושב ומרגיש. אנו מבקשים שלא תרשום את השם שלך על השאלון.

בכל שאלה, הקף בעיגול את התשובה המתאימה לך ביותר. תודה על תשומת הלב, התשובות הכנות ושיתוף הפעולה.

תפקיד : 1. מדריך 2. אם בית 3. שינשין/ית

גיל : 18-30 30-45 45 ומעלה

אני עובד בפנימייה : 1. בפנימיית מלאה 2. בפנימיית יום

המשפחתון שלי : 1. מעורב מבחינת מין החניכים 2. רק בנים / בנות

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

- אני עובד בפנימייה : 1. שנה ראשונה בפנימייה
2. שנה שניה עד רביעית
3. שנה חמישית ומעלה.

בחלק זה אנו שואלים אותך על התנהגות של חניכים כלפי חניכים במשפחתון שלך.

חשובים הדברים שבאמת קרו לחניכים במשפחתון שלך, במשפחתון או בחצר הפנימייה, ולא דברים ששמעת שקרו לחניכים שאינם במשפחתון שלך. לגבי כל אחד מהדברים הבאים ציין אם הוא קרה בחודש האחרון :

1	חניך תפס ודחף חניך שלך בכוונה	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
2	חניך נתן בעיטה או אגרוף לחניך שלך	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
3	אתה ראית חניך בפנימייה עם סכין אמיתי (לא מהמטבח)	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
4	חניך השתמש באבן או חפץ אחר (כמו מקל) כדי לפגוע בחניך שלך	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
5	חניך גנב דברים אישיים או ציוד מחניך שלך	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
6	חניך איים שיפגע או ירביץ לחניך שלך	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
7	חניך קילל חניך שלך	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
8	חניך לעג או העליב, או השפיל חניך שלך במילים	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
9	חניך איים על חניך שלך ברצינות בסכין או אולר	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
10	חניך ניסה להפחיד חניך שלך בדרך שבה הוא הסתכל עליו	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
11	חניך לקח מחניך שלך דברים בכוח	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
12	חניך סחט באיומים (כסף, אוכל, דברי ערך) מחניך שלך	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
13	חניך נגע בחניך שלך באברים מוצנעים באיומים	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
14	חניך נגע בחניך שלך באברים מוצנעים תמורת משהו	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
15	חניך שלי היה מעורב במכות (התחיל או התחלו איתו, לא "בצחוק")	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע
16	חניך איים שאבא או אמא שלו יפגעו בחניך שלך	כלל לא	פחות מפעם בשבוע	פעם פעמיים בשבוע	יותר מפעמיים בשבוע

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

בשבוע	בשבוע	בשבוע	כלל לא		
יותר מפעמיים בשבוע	פעם מפעמיים בשבוע	פחות מפעם בשבוע		17	חניכים הטילו חרם על חניך שלך
יותר מפעמיים בשבוע	פעם מפעמיים בשבוע	פחות מפעם בשבוע	כלל לא	18	חניך שלך נפצע בקטטה ונזקק לטיפול אחות או רופא

אני חושב שבעיית האלימות בפנימייה היא:

1. בכלל לא בעיה
2. בעיה קטנה
3. בעיה בינונית
4. בעיה גדולה
5. בעיה גדולה מאוד

להערכתך, מה מידת מעורבות החניכים המשפחתון שלך בהתחלת תקריות אלימות:

1. ברוב המקרים חניכים שלי נפגעים על ידי חניכים ממשפחתונים אחרים
2. ברוב המקרים חניכים שלי נפגעים מחניכים מהמשפחתון שלי
3. החניכים נפגעים בערך במידה שווה מחניכים מהמשפחתון שלי וממשפחתונים אחרים

להערכתך, עד כמה אתה יודע על מעשי האלימות שבהם מעורבים החניכים במשפחתון שלך:

1. אני חושב שאני יודע על כל מעשי האלימות או כמעט על כולם
2. אני חושב שאני יודע על רובם
3. אני חושב שאני יודע רק על חלק קטן מהם

בחלק זה אנו שואלים אותך על התנהגות של חניכים כלפי צוות.

אנא סמן רק על דברים שקרו לך באופן אישי בחודש האחרון (ע"י חניכים מכלל הפנימייה ולא רק מהמשפחתון שלך) ולא על דברים ששמעת או ראית שקרו לאחרים.

האם זה קרה לך?

1.	חניך תפס ודחף אותי בכוונה	כן	לא
2.	חניך בעט בי, נתן לי אגרוף או סטירה	כן	לא
3.	חניך קילל אותי, לעג לי, השפיל או העליב אותי	כן	לא
4.	חניך איים עלי	כן	לא
5.	חניך איים עלי שאבא או אמא שלו יפגעו בי	כן	לא
6.	חניך פגע בי עם כסא, אבן או חפץ אחר	כן	לא
7.	חניך גנב לי דברים	כן	לא
8.	חניך השחית לי דברים אישים או פגע ברכושי	כן	לא

בחלק זה אנו מבקשים ללמוד על המידה בה נקטת פעולות שונות כדי למנוע או כדי להתמודד

עם ארועים של חניכים מהמשפחתון שלך.

לגבי כל פעולה נבקשך לציין כמה פעמים נקטת אותה בחודשיים האחרונים.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

פעילות מניעה			
1	הופעלה במשפחתון פעילות או תוכנית חינוכית שעסקה בהתנהגות אלימה	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר
2	התייעצתי עם רכז / עו"ס כיצד למנוע אלימות במשפחתון	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר
3	עבדתי עם רכז / עו"ס על תוכנית אישית לחניך בנושא זה	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר

פעילות בעקבות אירוע במשפחתון			
1	דיברתי עם חניך על התנהגותו האלימה	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר
2	הענשתי חניך על התנהגותו האלימה	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר
3	נאלצתי להעניש את המשפחתון כולו עקב ארוע אלים	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר
4	בעקבות ארוע אלים, התקיימה במשפחתון פעילות או דיון (לא שיחת משמעת)	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר
5	בעקבות ארוע אלים, התקיימה שיחת משמעת	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר
6	שלחתי חניך לרכז / מנהל עקב התנהגותו האלימה	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר
7	התייעצתי עם רכז / עו"ס בעקבות ארוע אלים	כלל לא	פעם פעמיים שלוש או יותר

האם אתה מרגיש כי אתה זקוק להכשרה או ידע נוסף בנושא של מניעה והתמודדות עם

אלימות והעלאת תחושת המוגנות בפנימייה?

1. כלל לא
2. במידה מועטה
3. במידה בינונית
4. במידה רבה
5. במידה רבה מאוד

האם כשאתה נתקל בקושי בתחום ההתמודדות עם אלימות אתה מרגיש שאתה מקבל את הסיוע,

התמיכה וההדרכה שאתה זקוק להם?

1. אין לי קשיים, אז אין לי צורך בסיוע
2. מקבל סיוע מספק
3. מקבל סיוע מועט
4. כלל לא מקבל סיוע

לגבי כל היגד נבקשך לציין עד כמה אתה מסכים שההיגד מתאר את הפנימייה.

1	צוות ההנהלה מתפקד היטב בהתמודדות עם אלימות	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
2	צוות תורני החצר פועלים באופן אקטיבי למנוע ולהפחית תקריות אלימות בין תלמידים	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
3	הפנימייה מערבת את המשטרה במידה הראויה לדעתי	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
4	הפנימייה עושה מאמץ אמיתי בהעלאת תחושת המוגנות ומניעת האלימות	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

5	הנהלת הפנימייה פועלת לחשיפה ולדיון רציני באלומות	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
6	יש בפנימייה חוקים ברורים וידועים לתלמידים ולצוות באשר לכללי התנהגות ומשמעת	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
7	האכיפה של כללי המשמעת בפנימייה היא עקבית	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
8	ההתמודדות עם אלימות נמצאת בסדר עדיפות גבוה אצלי	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
9	יש לי הרגשה שאני משקיע חלק רב מדי מהיום בהתמודדות עם בעיות אלימות	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
10	אני מרגיש חוסר אונים בהתמודדות עם אלימות	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
11	אני מרגיש חוסר אונים בהתמודדות עם פגיעות מיניות	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
11	יש לי את הכלים להתמודדות יעילה עם אלימות במשפחתון שלי	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים

בהשוואה לתפיסה שלך את מוגנות החניכים בשנה שעברה בפנימייה, האם מבחינתך המצב

בפנימייה עכשיו נהיה גרוע יותר או טוב יותר?

1. תחושת המוגנות בפנימייה הרבה יותר טובה מבשנה שעברה.
2. תחושת המוגנות בפנימייה יותר טובה מבשנה שעברה
3. תחושת המוגנות בפנימייה פחות טובה מבשנה שעברה
4. תחושת המוגנות בפנימייה הרבה פחות טובה מבשנה שעברה.
5. לא הייתי בשנה שעברה

חשוב על איך אתה מרגיש בפנימייה בדרך כלל, וסמן עד כמה המשפטים הבאים נכונים

לגבייך.

בדרך כלל...

1	הפנימייה היא מקום מסוכן עבורי	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
2	אני פוחד שחניכים יפגעו בי	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
3	הפנימייה היא מקום בטוח ומוגן עבורי	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים
4	הפנימייה היא מקום בטוח ומוגן עבור ילדיי הפרטיים	מסכים מאוד	מסכים	קצת מסכים	בכלל לא מסכים

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

לגבי כל אחד מהמקומות הבאים נבקש שתגיד עד כמה הוא מסוכן ולא בטוח עבור החניכים

בפנימייה.

1	המשפחתון שלי בלילה	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד
2	המשפחתון שלי במשך היום	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד
3	המשפחתון שלי ביום החופש של המדריכים	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד
4	בניין העובדים הסוציאליים	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד
5	המשרדים	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד
6	חצר הפנימייה – מגרש המשחקים	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד
7	חצר הפנימייה – מגרשי הכדורסל והכדורגל	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד
8	חצר הפנימייה – מאחורי הבניינים	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד
9	פינת החי	בכלל לא מסוכן	מסוכן	קצת מסוכן	מסוכן מאוד

אחת הדרכים החשובות ביותר להתמודדות שלנו עם נושא המוגנות היא ללמוד מחברי הצוות. נודה לך אם תוכל לשתף אותנו במחשבות שלך לגבי הדרכים שבהן ניתן לקדם את ההתמודדות שלנו עם נושא חשוב זה.

תודה על שיתוף הפעולה!

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

רשימת מקורות.

אופק, א. (2006). תוכנית הטיפול הקבוצתי בעברייני מין מתבגרים-דוח מחקר. מכון אופק ומשרד הרווחה.

אלדר, א., וגור-בוסתנאי, ט. (2001). טכניקות ראיון בהערכת עברייני מין מתבגרים והטיפול בהם. מתוך: חובב, מ., הרשקוביץ, א., והורוביץ, ד. (עורכים). קטינים נפגעים וקטינים פוגעים – תשאול וראיון בהליך משפטי. עמ' 217-232.

אלק וזנר ולובוכינסקי, (1995)

אתגר, ט. (1996). עבירות מין בקרב בני נוער. תל אביב: רמות.

אתגר, ט. (2002), טיפול בקטינים הפוגעים מינית ושוהים במסגרות חוץ ביתיות כופות. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל.

אסטור, א.ר., בנבנישתי, ר., וייל, ש., רוזינר, א. (2005). בתי ספר לא טיפוסיים מבחינת רמות האלימות: מה תורם ליכולת של בתי הספר להתמודד עם אלימות. האוניברסיטה העברית: ירושלים

בנבנישתי, ר., חורי-כסבארי, מ., אסטור, א.ר. (2006). אלימות במערכת החינוך – תשס"ה. האוניברסיטה העברית: ירושלים.

אהבה - כפר ילדים ונוער

העמותה לקידום ילדים, נוער וצעירים בסיכון

הרן, מ. (1994). מודל לטיפול בעברייני מין קטינים בשירות המבחן לנוער בירושלים. בתוך: ווזנר, י., גולן, מ., וחובב, מ. (עורכים). עבריינות ועבודה סוציאלית: ידע והתערבויות. עמ' 162-183. תל אביב: רמות.

ויסמן ע. (2001). "ילדים רכים הפוגעים מינית בילדים אחרים" בתוך צימרמן ש. (עורכת) קטינים פוגעים מינית (עמ' 3-6) ירושלים. משרד החינוך, השירות הפסיכולוגי-הייעוצי.

טילמאן, פ. (1995). התעללות מינית בילדים: תיאוריה ודרכי טיפול. הוצאת אח.

סדן, א. (1996). העצמה ועבודה קהילתית. חברה ורווחה, טז(2), 143-162.

סדן, א. (1997). העצמה ותכנון קהילתי: תיאוריה ופרקטיקה של פתרונות חברתיים אנושיים. הקיבוץ המאוחד תל אביב.

צימרמן ש. (2001). "קטינים פוגעים מינית- האם זה נוגע לנו?" בתוך צימרמן ש. (עורכת) קטינים פוגעים מינית (עמ' 3-6) ירושלים. משרד החינוך, השירות הפסיכולוגי-הייעוצי.

ראיין ג. (1997). "עבריינות מין אצל צעירים: הגדרת האוכלוסייה" בתוך צימרמן ש. (עורכת) קטינים פוגעים מינית (עמ' 3-6) ירושלים. משרד החינוך, השירות הפסיכולוגי-הייעוצי.

שרזמן, ו., מלין, ש., גסנר, א. (1994). מודל אינטגרטיבי לטיפול בעברייני מין. בתוך: ווזנר, י., גולן, מ., וחובב, מ. (עורכים). עבריינות ועבודה סוציאלית: ידע והתערבויות. עמ' 195-203. תל אביב: רמות.

Burton D. L., Nesmith A. A.& Badten L.(1997). Clinician's views on sexually aggressive children and their families: A theoretical exploration. *Child abuse and neglect*, 21 (2), 157-170